

TUNELE CZASOPRZESTRZENNE I SPLĄTANIE KWANTOWE.

M. G. T. P.

Wydział Fizyki, Matematyki i Informatyki
Politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki

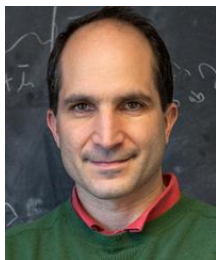
8 luty 2019

Plan.

- 1 Motywacja.
- 2 TQFT i kreacja par.
- 3 2-kategorie.
- 4 Wnioski.
- 5 Bibliografia.

Wprowadzenie.

W 2013 roku J. Maldacena i L. Susskind opublikowali pracę, w której zasugerowali zaskakujący związek między tunelami czasoprzestrzennymi a splątaniem kwantowym. Według autorów, jeśli dwa układy są ze sobą maksymalnie splątane to zawsze istnieje pomiędzy nimi tunel czasoprzestrzenny.

Rysunek: J. Maldacena

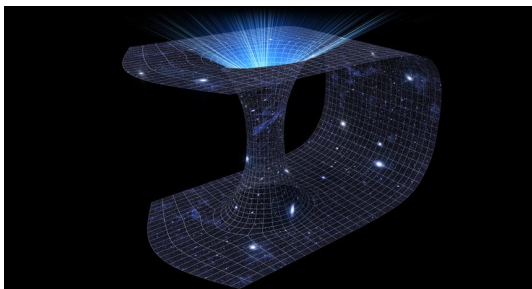

Rysunek: L. Susskind

Tunel czasoprzestrzenny.

Definicja

Tunelem czasoprzestrzennym nazywamy geometryczną strukturę łączącą dwa płaskie obszary czasoprzestrzeni.

Rysunek: Tunel czasoprzestrzenny.

Definicja

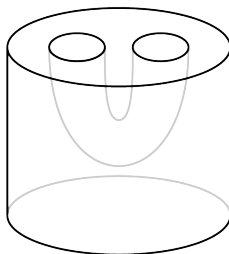
Stan splątany jest to rodzaj skorelowanego stanu kwantowego dwóch lub więcej układów kwantowych. Ma on niemożliwą w fizyce klasycznej cechę polegającą na tym, że stan całego układu jest lepiej określony niż stan jego części.

Uwaga

Pojęcie stanu splątanego prowadzi do tzw. paradoksu EPR. Jeśli dwie cząstki tworzące singlet oddalimy od siebie i zmierzmy spin jednej z nich, dostaniemy informację także o spinie tej drugiej. Ponieważ stan każdej z nich przed pomiarem jest nieokreślony, a z mechaniki kwantowej nie wynika żadne opóźnienie, więc Einstein, Podolski i Rosen doszli do wniosku, że oznacza to natychmiastowe oddziaływanie z nieskończoną prędkością, co jest sprzeczne z teorią względności. Einstein nazwał to zjawisko „upiornym działaniem na odległość”.

TQFT i kreacja par.

Związek między tunelami czasoprzestrzennymi a splątaniem kwantowym może zostać przeanalizowany w trójwymiarowej topologicznej kwantowej teorii pola. W teorii tej przestrzeń jest zwartą dwuwymiarową rozmaitością, natomiast czasoprzestrzeń jest zwartą trójwymiarową rozmaitością (dopuszczalny jest brzeg i rogi). W teorii tej cząstki mogą być opisywane jako defekty topologiczne.

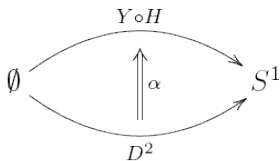
Rysunek: Kreacja par w 3d TQFT.

2-kategorie.

W teorii kategorii 2-kategoria to kategoria z "morfizmami między morfizmami". Pojęcie to może być użyte do opisu formowania się tunelu czasoprzestrzennego jak również procesu kreacji par.

Rysunek: Formowanie się tunelu czasoprzestrzennego.

Rysunek: 2-morfizm opisujący formowanie się tunelu czasoprzestrzennego.

$$\begin{array}{ccc} S^1 \sqcup S^1 & \xrightarrow{Y} & S^1 \\ \uparrow H & & \uparrow S^1 \times I \\ \emptyset & \xrightarrow{D^2} & S^1 \\ & & \uparrow \alpha \\ & & \emptyset \end{array}$$

Rysunek: Diagram przedstawia proces kreacji par w języku teorii kategorii.

Wniosek

Diagram opisujący formowanie się tunelu czasoprzestrzennego jest taki sam jak diagram opisujący kreację par. W 3d TQFT gdy powstaje tunel czasoprzestrzenny to na jego końcach może pojawić się para cząstka - antycząstka dowolnego typu.

Bibliografia.

J. Maldacena, L. Susskind.

Cool horizons for entangled black holes.

arXiv:1306.0533

John C. Baez, Jamie Vicary.

Wormholes and Entanglement.

arXiv:1401.3416